

Asif Ata deyirdi: "Füzulilərə qayıtmaq vaxtıdır, Nəsimilərə qayıtmaq vaxtıdır. Ədəbi ideyalar vaxtıdır". Bəs ölçünü necə müəyyən etməli? İndi çoxunun klassikaya qayıdışı hərfi hərfinə anladığı kimimi qayıtmaq? Ya bu prosesdə ədəbi yaradıcılığın yeni, bənzərsiz özünüifadə çalarını, xəttini yaratmaq? Əslində Atanın sunduğu ideya ipuclarını aydınca göstərir. Füzuliliyə, Nəsimiliyə qayıdış şübhəsiz, onları hərfi hərfinə təkrar etmək kimi anlaşılmamalıdır. Yaradıcılıq bənzərsizlik olaydır, başqasını təkrarlamamaqdır. Deməli, Atanın "Ədəbi ideyalar vaxtıdır" fikri burada mahiyyət ölçüsündə çözümlü, çıxış yolu tapmaq üçün gözəl imkanlardan biridir. Oxuculara Atanın Füzuli ilə bağlı iki iç-səsini təqdim edərim. Bu, Asif Atanın Füzulisidir...

İşıqlı Atalı

Asif Ata Füzuliyimiz – Aşiqliyimiz

1. Eşq – İnam

Füzulidə Eşq – İnam səviyyəsindədir; sevgili İlahi Varlıqdır; Aşiq – Eşq Möminidir.

Füzulidə Eşq – Dindir; Aşiq – Dindardır. Füzuli Eşqdən başqa din tanımır.

Xublər mehrabi-əbrusinə qılmazsan sücud,

Dinini döndərgil, ey zahid ki, yaxşı din deyil.

Eşqdən kənardakı Din – Dinsizlikdir Füzulidə; Eşqdən kənardakı səcdə – Səcdəsizlikdir; Eşqdən kənardakı Etiqad – Etiqadsızlıqdır.

Eşq möminliyindən başqa möminlik yoxdur Füzulidə.

Hər yana baxsam, sürahi tək sücud etmək işim,

Qanda olsam, badə tək düşmək ayağa adətəm.

Səcdə Aşiqlik İzharıdır, İnam Təsdiqidir. Füzuli Səcdə vasitəsiylə Səcdəsizliklə döyüşür, Aşiqlik vasitəsiylə Zahidliklə döyüşür. Eşq evi məscidə qarşı durur Füzulidə.

Ey olan sakini-məscid, nə bulubsan bilməm, Buriyasında onun buyi-riyadan qeyri?

İmanə gəlmək Füzulidə Eşqə gəlmək olur:

Eşqsizlik – küfrdür; Zahid əslində kafirdir, İmansızdır.

Görməyincə hüsnünü imanə gəlməz aşiqin,

Yüz peyğəmbər cəm olub, göstərsələr min möcüzat.

Sevgiliyə üz tutmaq Füzulidə Allaha üz tutmaqdır; Hürufi davamçısıdır əslində Füzuli.

«Sevgili – Allahdır!» deyir Füzuli, Allahlığı sevgilisində gö-

İşıqlı Atalı

rür.

Ey Füzuli, yarə döndərdim üzüm əğyardən,

Xəsmi çox gördüm, sığındım sidqilə Allahimə.

Eşq vasitəsiylə Füzuli həqiqətsizliklə döyüşür, əslində inam vasitəsiylə İnamsızlıqla döyüşür.

Müəzzin naləsin alma qulağə, düşmə təşvişə,

Cəhənnəm qapısını açdırma, vaizdən xəbər alma.

Aşiqçilik İnamçılığı yaranır Füzulidə.

2. Eşq – İdrak

Füzulidə Aşiqlikdən Yüksək İdrakilik Yoxdur. Aşiqlik İnsanı kamal əhli eləyir. Eşq – İdraki

Yanmaqdan, şamtek əriməkdən Usanmamaq, Doymamaq; Yana-yana Qalmaq, eşq halına ucalmaq, Eşq halında İlahiləşmək...

Derəm əhvalımı cananə qılam ərz, vəli,

Görə bilməm özümü onda ki, canan görünür.

Eşqdə özünü itirmək və tapmaq, özündəki Böyüklüyə çatmaq

Neçə illərdir səri-kuyi-mələmət bəkləriz,

Ləşkəri-sultani-irfaniz, vilayət bəkləriz.

Özündən keçmək özümlüyü, eşqə xidmət sultanlığı, ləyaqəti.

Yar qılmazsa mənə cövrü cəfadən qeyri,

Mən ona eyləməzəm mehrü

Asif Atanın Füzulisisi

Ucalıqdı Füzulidə – ömrün İdraki hasilatıdır.

Həyat sərf edibən dərd qılmı-şam hasil,

Sirişki-alü-ruxi-zərd qılmı-şam hasil.

Dərd – İdrak Dərsidir Füzulidə, Müdrilik Məktəbidir, kamillik yoludur, İnsanı Zaman üzərində Yüksəldən.

Şəhidi-eşq olub, feyzi-bəqa kəsb eyləmək xoşdur,

Nə hasil bivəfa dəhrin həyatı-

vəfadən qeyri.

Cəfaya qarşı – Vəfa, cövrə qarşı – mehr, – Aşiqlik əhvalıq Zamanı üstələmək. Eşqdən məhrum olanlar, Dövrəncilər – cəfaya qarşı cəfa, cövrə qarşı – cövrə əhvalından Yüksəyə qalxmırlar; Aşiqlik – İlahi əhvaldır gerçəkliyi öten.

Min can olaydı, kaş mənə-dil-şikəstədə,

Ta hər biriylə bir kəz olaydım fəda sənə.

Aşiq – Fədakarlıq Təşnəsidir;

Füzuli, şad olub şükr etməyimi nemətim artar.

Dərd-qəm adlı nemət yaradır eşq, Aşiq İradəsinin neməti yaranır, dərdin nemət yaratmaq qüdrəti peyda olur; əzab bərhəsi yaranır.

Dərd-Qəm yükü düşür çiyinə Aşiqin, Ağır nemət düşür aqibətine; Aşiq İradəsi adlanan İlahilik yaranır – Aşiq Səlahiyyəti Təsdiq olunur – Qeyri-adi.

Yaşım xətti-rəvandır, taci-zərrim şöleyi-ahim,

bu səbəbdən də Fərəh Yoludur.

Aşiq İradəsi Bələdan İlahi Bar yetirir.

Ey Füzuli, çox mələmədən mənə mən etməgil,

Mən nihali-gülşəni-dərdəm, mələmətdir bərim.

Aşiq – Eşq Yolunu – qəm Yolunu sona qədər gedir; bu Yolda Aşiqlik Qüdrətinə Yüksəlir.

Qəm kimi öldürsə, canan tək qaçar məndən yana,

Şahi-dərdəm iltica eylər ülüv-vi-cahime.

Dərd Şahlığıdır – Aşiqlik, Dərdin – Şahlıq Yüküdür, Yoludur, Aqibətidir. Eşq – Möhnət Yolçuluğu, Qətiyyət əhvalıdır.

Gərçi ey dil, yar üçün üz verdi yüz möhnət sana,

Zərrəcə qəti məhəbbət etmədin, rəhmət sana.

Eşq qətiyyətdən – Ali həqiqət yaranır; gerçəklikdən Üstün;

Giriftari-qəmi-eşq olalı azadeyi-dəhrəm,

Qəmi-eşqə mənə bundan bəter, yarəb, giriftar et.

5. Qohumluq

Füzuli Eşqi – Zərdüşt İşığıdır – Atəşin.

Babək Fərəhidir – Döyüşkən. Qorqud Həyanlığıdır – Uca.

Hürufi İnsaniliyidir – Vəcdli. Muğam Loğmanlığıdır – Ehtizazlı.

Saz Carçılığıdır – Şövqlü.

6. Ölçü

İnam səviyyəsində Aşiqliyimiz var – Zamandan Üstün.

14-cü il (1992)

Nikbinlik (Füvli üstə)

1. Kədərdən qəhərlənməyə nə var, kədərdən bəhrələnmək gerek!

Füzuli kədərlənir, həm də kədərle qaynayıb-qarışır, kədərə qovuşur, kədərleşir. Həm: Mənim tək heç kim zarü pərişan olmasın, yarəb! deyir, həm də "zarü pərişanlıq məkanı" haqqında:

Mübarək mülkdür ol mülk, vıran olmasın, yarəb! – deyir.

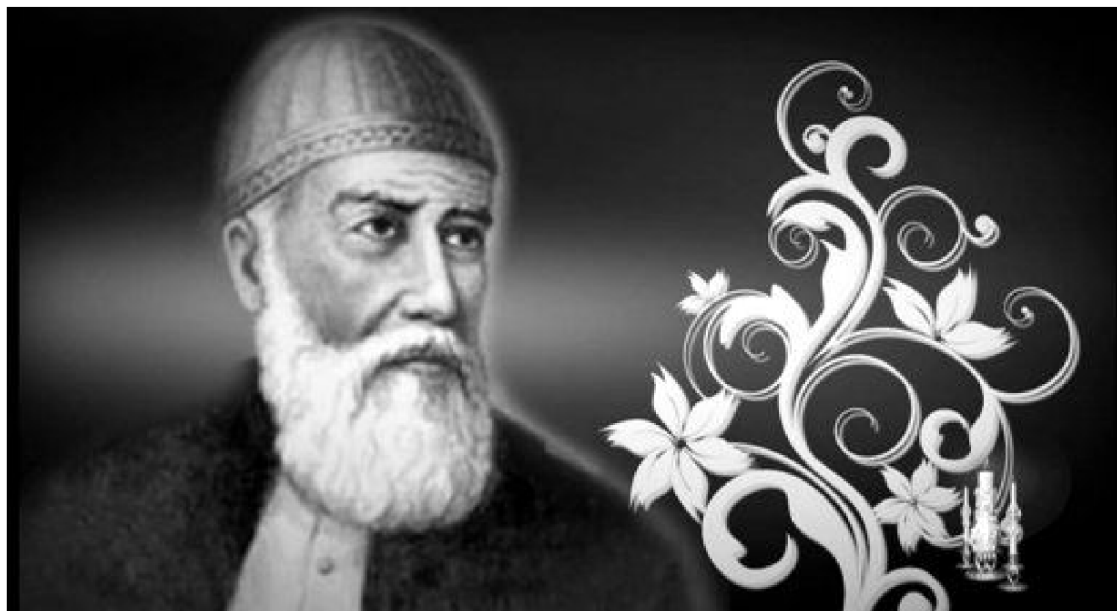
Həm kədər dəhşətini "heç bir müsəlmana" qıymır, həm də dəhşətlinin peşiman olmasını istəmir:

Görüb əndişeyi-qətlimdə ol mahi budur vırdım

Ki, bu əndişədən ol mah peşiman olmasın, yarəb!

Füzuli kədərli olduğu dərəcədə nikbindir. Kədər üstə nikbindir, nikbincəsinə kədərli, bu – yüksək, müdrək nikbinlikdir, bəsitlərin əli çatmayan, ünü yetməyən, ağıllığı, idraki nikbinlikdir. Ona yetmək üçün yol getməlisən!

(ardı gələn sayımızda)

müstəarindən.

Eşq İnsanı Gerçəklik üzərində Yüksəldir, bu, İdraki Yüksəlişdir – İdrakin Yüksəlməsidir – həqiqətçilik Dərdiylə, əzabıyla, səbriylə, Dözümüylə bir yerdə.

Eşq – İnsanın İdrak Göyüdür; İdrak Eşqdə Göyləşir, – Əsilləşir, Saflaşır.

Olma xali dudkeşlər söhbətindən, ey könül,

Gər dilərsən edəsən ayineyi-idraki saf.

Eşqsizlik – Füzulidə İdraksızlıqdır; Aşiqi Eşqdən qorumaq – naşılıqdır. Eşq divanəliyində sonsuz İdrakilik var, Eşqsiz Be-yində İdraksızlıq Yuva qurub.

Eşq sevdəsindən, ey naseh, mənə mən eylədin,

Yox imiş əqlin, mənə yaxşı nəsihət vermədin.

Eşqdə Aşiqlik Müdrikliyi yaranır – Ağıllığımaz.

3. Eşq – Mənəviyyət

Eşq – İlahi Mənəviyyət yaradır; İkinin Bir olması, heyrət Üli-viyyəti, Fədakarlıq Təşnəsi, Ali «Mən» Müqəddəsliyi

Dil uzadar bəhs ilə ol ariz-xəndanə şam,

Od çıxar ağzından, etməzmi həzər kim yanə şam.

özündənkeçmə burada Vəcd səviyyəsində, Ehtizaz səviyyəsindədir. Vəcd, Ehtizaz xislətli Fədakarlıq istəyi yaranır Eşqdə: Aşiq mənəviyyəti İlahiləşir.

Xali etmişdir mənə məndən məhəbbət, dustlar,

Eyb qılmın görsəniz aləmdə bipərva mənə.

Özünü özündən ayıran Ehtiras əslində özünü özünə çatdıran Ehtirasdır; özünü özündən Artıq, Böyük, Yüksək eləyən Ehtirasdır; mənəviyyətin ülvü səviyyəsidir; bu hal Aşiq Mənəviyyətinə Müqəddəsliyə Qərq eləyir.

Hər küdurətdən mənə pak etdi seyli-xuni-dil,

Şükr-lillah, ataşi-eşqin mənə yandırdı pak.

Aşiqlikdən mənəviyyət Göylüyü yaranır – Yerdəkiləri ucaldan.

4. Eşq – İradə

Eşq – İlahi İradə yaradır; Bələni, Əzabı – nemət kimi qəbul etmək, Dərddə, Bələda, Əzabda Böyümək; Dərddən, Bələdan, Əzabdan Dönməmək, əzabkeşlik, cəfakeşlik İnamına, İnadına Yetmək; onlardan Güc almaq.

Çox olduqca qəmu dərdim rəhi-eşq içrə xoş haləm,

Görün kim, dövləti-eşq ilə nə sultanlığım vardır.

Eşq Bələsi – Dəhşətdir; Aşiq İradəsi – Dəhşətdən Fəlakət yaradır. Qara baxt Aşiq Aqibətində Ağarır.

Əzəl katibləri üşşaq bəxtin qarə yazmışlar.

Bu məzmun ilə xətt ol səhfe-yi-rüxsarə yazmışlar.

Eşq – Dərd Yoludur, həm də Aşiq əlacıdır. Aşiq Dərd Yolundan dönmür; Dərd əlacına çatır, o, eşq dərdindən başqa dərman tanımır.

Eşq – Dərd Dərmanı Yüküdür – Bələli və Şəfqətli.

Aşiqlik – Bələli Şəfqət Aqibətidir; Fəlakətli Səadət Yoludur; – bu Yolu keçməyə İlahi İradə gerek.

Eşq dərdilə olur aşiq mizacı müstəqim,

Düşmənimdir, dustlər, bu dərdə dərman eyləyən.

Eşq Yolu – Ağrı Yoludur, Yanğı Yoludur;

Cövrə odu yaxdı mənə, yanımda durma, ey könül,

Bir tutulmuş atəşəm, qürbü civarımdan saqın.

O, həm də həqiqət Yoludur;